
Kyrkomötet Organisationsutskottets betänkande 2013:5

Kyrkliga begravningsbyråer

Sammanfattning

Utskottet avstyrker motionerna 2013:16 och 2013:86, vilka handlar om att reglera och på andra sätt klargöra vissa frågor som har samband med kyrkliga begravningsbyråer. Utskottet konstaterar att det på grund av omfattande frågeställningar kring kyrkliga begravningsbyråer inte finns förutsättningar att reglera frågan om kyrkliga begravningsbyråer på det sätt som önskas i motion 2013:16. Det finns av samma skäl inte förutsättningar att gå motionärerna till mötes på det sätt som önskas i motion 2013:86 punkterna 2-3. Utskottet föreslår dock, med anledning av motion 2013:86 punkten 1, att kyrkomötet beslutar att uppdra till kyrkostyrelsen att tydliggöra gränsdragningen mellan Svenska kyrkans huvudmannaskap för begravningsverksamheten och kyrklig näringsverksamhet i samband med begravning. Kyrkostyrelsen föreslås analysera frågan och redovisa sin analys till kyrkomötet.

Utskottet anser att intentionerna i motion 2013:86 punkten 4 är goda, men att frågan kräver ett bredare grepp. Utskottet avstyrker därför denna punkt i nämnda motion, men föreslår med anledning av den samma att kyrkomötet beslutar att uppdra åt kyrkostyrelsen att ta fram förutsättningar för en nationell kraftsamling kring frågorna om begravning och mötet med människor i sorg med utgångspunkt i biskopsbrevet om begravning, i likhet med den tidigare nationella kraftsamlingen mot barn och unga.

Till betänkandet finns ett särskilt yttrande.

Utskottets förslag till kyrkomötesbeslut

1. Kyrkomötet beslutar att avslå motion 2013:16.
2. Kyrkomötet beslutar att avslå motion 2013:86 punkt 1.
3. Kyrkomötet beslutar att avslå motion 2013:86 punkt 2.
4. Kyrkomötet beslutar att avslå motion 2013:86 punkt 3.
5. Kyrkomötet beslutar att avslå motion 2013:86 punkt 4.
6. Kyrkomötet beslutar, med anledning av motion 2013:86 punkt 1, att uppdra till kyrkostyrelsen att tydliggöra gränsdragningen mellan Svenska kyrkans huvudmannaskap för begravningsverksamheten och kyrklig näringsverksamhet i samband med begravning. Kyrkostyrelsen ska analysera frågan och redovisa sin analys till kyrkomötet.
7. Kyrkomötet beslutar, med anledning av motion 2013:86 punkt 4, att uppdra till kyrkostyrelsen att ta fram förutsättningar för en nationell kraftsamling kring frågorna om begravning och mötet med människor i sorg med utgångspunkt i biskopsbrevet om begravning, i likhet med den tidigare nationella kraftsamlingen mot barn och unga.

Motionernas förslag

Motion 2013:16 av Sten Elmberg, Möjlighet för pastorat och församlingar att bedriva begravningsbyrå

Kyrkomötet beslutar att uppdra till kyrkostyrelsen att återkomma till kyrkomötet med förslag till ändring i kyrkoordningen som tydliggör att pastorat/församlingar kan bedriva begravningsbyrå.

Motion 2013:86 av Karin Perers och Anna Lundblad Mårtensson, Begravningsbyrå i församling

1. Kyrkomötet beslutar att uppdra till kyrkostyrelsen att utarbeta förslag till definition som tydliggör gränsdragning mellan Svenska kyrkans huvudmannaskap för begravningsverksamheten och kyrklig näringsverksamhet med begravningsbyråverksamhet.
2. Kyrkomötet beslutar att uppdra till kyrkostyrelsen att utarbeta förslag till kvalitetssystem för församlingsdriven begravningsbyrå avseende bland annat struktur, arbetsprocess, resultat och kompetensutveckling.
3. Kyrkomötet beslutar att uppdra till kyrkostyrelsen att utarbeta förslag till modell för Svenska kyrkans tillsyn över församlingsdriven begravningsbyråverksamhet.
4. Kyrkomötet beslutar att uppdra till kyrkostyrelsen att förmedla inspirerande exempel på hur församlingarna inom ramen för sina grundläggande uppgifter kan stärka och utveckla Svenska kyrkans tillgänglighet för, bemötande av och medverkan bland människor som drabbas av sorg genom dödsfall.

Yttrande från Läronämnden

Läronämnden har yttrat sig över motionerna i Ln 2013:5y, *bilaga 1*.

Bakgrund

Allmänna utgångspunkter

Beträffande näringsverksamhet gäller sedan den 1 januari 2012 en ny bestämmelse i 2 kap. 1 § femte stycket i kyrkoordningen. Bestämmelsen lyder:

Församlingen får bedriva näringsverksamhet om den har naturlig anknytning till församlingens grundläggande uppgift.

Tidigare var frågan om näringsverksamhet inom Svenska kyrkan oreglerad.

Idag drivs begravningsbyråer, så vitt Organisationsutskottet känner till, i kyrklig regi på åtta orter, under det gemensamma namnet *Kyrkans begravningsbyrå*. Dessutom finns *Toarps begravningsstjänst* i Toarp. Frågan om begravningsbyråer i kyrklig regi har emellertid varit ett återkommande ämne för diskussion, åtminstone sedan kyrkomötet 2004 avslog motion 2004:22 om rikstäckande kyrklig begravningsbyrå och särskilt mot bakgrund av ett beslut i Överklagandenämnden 2007, i vilket nämnden slog fast att en församlings bedrivande av begravningsbyråverksamhet var i strid med kyrkoordningen; se närmare nedan.

Den första begravningsbyrån i kyrklig regi, Kyrkans Begravningsbyrå, öppnades i januari 2005 av Västanfors-Västervåla församling, med en filial i Kungsörs församling i april 2006. Kungsörs församlings beslut om samarbete med Kyrkans begravningsbyrå överklagades av en församlingsmedlem till domkapitlet i

Med hänsyn till det anförda finner Överklagandenämnden att det inte kan anses vara en uppgift för Svenska kyrkans församlingar att bedriva begravningsbyråverksamhet, vare sig självständigt eller tillsammans med en annan, och att det klandrade beslutet således är oförenligt med regleringen i kyrkoordningen.

Utredningen *Arbetsformer i förändring*

Med anledning av motion 2007:17 vid 2007 års kyrkomöte, föreslog Organisationsutskottet att kyrkomötet skulle uppdra åt kyrkostyrelsen att utreda församlingarnas förhållningssätt och arbetssätt när det gäller olika former av verksamheter som inte självklart ligger inom ramen för församlingens grundläggande uppgift, till exempel begravningsbyråer; se betänkande O 2007:4. Detta blev också kyrkomötets beslut.

Kyrkostyrelsen tillsatte en utredning som antog namnet *Arbetsformer i förändring – församlingens uppgift och förutsättningar*. Utredningen överlämnade sitt betänkande till kyrkostyrelsen den 1 oktober 2009. Utredaren ansåg att det inte förelåg några lagliga hinder, t.ex. mot bakgrund av konkurrens- eller skattelagstiftning, för begravningsbyråer i kyrklig regi. Han ansåg vidare att det finns en naturlig anknytning mellan begravningsbyråverksamhetens innehåll och församlingens grundläggande uppgift, vilket han ansåg borde skrivas in i den föreslagna bestämmelsen om näringsverksamhet i kyrkoordningens 2 kap. 1 § femte stycket. Vidare ansåg utredaren att kyrkostyrelsen genom en ny bestämmelse i kyrkoordningen skulle ges bemyndigande att fastställa en ordning för medgivande som krävs innan en församling startar begravningsbyråverksamhet.

I sin skrivelse KsSkr 2010:7 till kyrkomötet 2010 gav emellertid kyrkostyrelsen, i likhet med en del remissinstanser, uttryck för en viss oro för en tillåtande reglering av begravningsbyråer. Styrelsen menade att det finns en risk för att församlingar som bedriver begravningsbyråverksamhet inte förmår hålla isär sådan verksamhet från såväl den grundläggande uppgiften som uppdraget som huvudman för begravningsverksamheten. Kyrkostyrelsen ansåg att det behövdes djupare reflektion i fråga om begravningsbyråer och avstod därför från att lägga fram något förslag vad gäller begravningsbyråverksamhet till 2010 års kyrkomöte. Samtidigt poängterades att Överklagandenämndens beslut fortfarande ägde giltighet. I skrivelsen pekade kyrkostyrelsen även på de möjligheter som finns inom ramen för såväl huvudmannaskapet som uppdraget som församling i Svenska kyrkan, att på olika sätt förbättra sin service mot allmänheten utan att det för den skull blir att betrakta som begravningsbyrå.

I sitt betänkande O 2010:1 delade Organisationsutskottet kyrkostyrelsens uppfattning angående begravningsbyråer. Utskottet framhöll de särskilda problem som föranleds av att församlingarna också bär huvudmannaskapet för begravningsverksamheten. Mot denna bakgrund ansåg även utskottet att det behövdes en djupare reflektion kring den komplexa frågan. Utskottet underströk också vikten av det kyrkostyrelsen framfört i skrivelsen, om församlingarnas möjligheter att förbättra sin service gentemot allmänheten.

Kyrkostyrelsens beslut att inte tillåta kyrkliga begravningsbyråer

Vid sammanträdet i april 2012 behandlade kyrkostyrelsen frågan om begravningsbyråer i kyrklig regi och beslöt då att sådana inte heller i fortsättningen ska vara tillåtna.

I sin skrivelse KsSkr 2012:2, bilaga 2, angav kyrkostyrelsen att det fortsatta förbudet främst motiveras utifrån omsorg om huvudmannaskapet för begravningsverksamheten. Även om utredningen *Arbetsformer i förändring* visade att konkurrenslagstiftningen inte formellt hindrar att en församling driver en begravningsbyrå, kan det enligt kyrkostyrelsen upplevas som alltför känsligt på grund av församlingens uppdrag att samtidigt vara huvudman för begravningsverksamheten. Det kan enligt kyrkostyrelsen vara svårt att uppfatta skillnaderna mellan de olika verksamheterna och människors bild av trossamfundet Svenska kyrkan, med sitt uppdrag att ansvara för begravningsverksamheten, kan riskera att förändras. Kyrkostyrelsen menar att det handlar om kyrkans trovärdighet, något som inte får sättas på spel.

Kyrkostyrelsen anförde vidare i ovan nämnda skrivelse att det finns många möjligheter för en församling att förbättra sina kontakter med anhöriga och erbjuda ett stöd för dem som söker ett alternativ till de traditionella begravningsbyråerna. Mot denna bakgrund ansåg kyrkostyrelsen att det inte fanns skäl att ändra den gällande ordningen. Kyrkostyrelsen noterade också att Överklagandenämnden i sitt beslut 9/2012 har vidhållit sitt tidigare ställningstagande från 2007, innebärande att det även enligt den ändrade lydelsen av kyrkoordningen inte kan anses vara en uppgift för Svenska kyrkans församlingar att bedriva begravningsbyrå.

Utskottets överväganden

Utskottets förslag:

1. Kyrkomötet beslutar att avslå motion 2013:16.
2. Kyrkomötet beslutar att avslå motion 2013:86 punkterna 1-4.
3. Kyrkomötet beslutar, med anledning av motion 2013:86 punkt 1, att uppdra till kyrkostyrelsen att tydliggöra gränsdragningen mellan Svenska kyrkans huvudmannaskap för begravningsverksamheten och kyrklig näringsverksamhet i samband med begravning. Kyrkostyrelsen ska analysera frågan och redovisa sin analys till kyrkomötet.
4. Kyrkomötet beslutar, med anledning av motion 2013:86 punkt 4, att uppdra till kyrkostyrelsen att ta fram förutsättningar för en nationell kraftsamling kring frågorna om begravning och mötet med människor i sorg med utgångspunkt i biskopsbrevet om begravning, i likhet med den tidigare nationella kraftsamlingen mot barn och unga.

Utskottet konstaterar som utgångspunkt för sin diskussion att det å ena sidan bedrivs flertalet begravningsbyråer i kyrklig regi och att det å andra sidan föreligger tillsynsärenden beträffande sådan verksamhet i ett par stift. Det kan vidare konstateras att det inom Svenska kyrkan pågår ett samtal kring hur man ska se på frågan om kyrkliga begravningsbyråer. I många delar, som var och en för sig skulle kunna sägas vara avgörande för frågan om Svenska kyrkan bör bedriva begravningsbyråverksamhet, är frågetecknen omfattande. Bland de frågor som ställs hörs exempelvis följande. På vilken formell grund driver de kyrkliga begravningsbyråer som finns sin verksamhet? Vilka tjänster ska anses inbegripas i begravningsbyråverksamhet och vilka tjänster ingår i sådant som Svenska kyrkan kan erbjuda på andra grunder, närmare bestämt som en del i anordnandet av

begravningsgudstjänst, diakoni samt inom ramen för huvudmannaskapet för begravningsverksamheten? Är det lämpligt att Svenska kyrkan bedriver näringsverksamhet på detta område? Lämplighetsaspekterna kan i sig delas in i flera frågeställningar och berör dels förenligheten med det uppdrag som Svenska kyrkan fått från staten rörande begravningsverksamheten, dels frågor om hur trovärdigheten för Svenska kyrkan kan påverkas av att bedriva näringsverksamhet på detta område. Till de sistnämnda aspekterna hör bland annat frågor om konkurrenspåverkan och samarbete med andra aktörer. Det kan konstateras att såväl frågeställningar som svar skiftar beroende på de unika förhållanden som råder för varje enskild församling/pastorat.

Utifrån de frågeställningar som framkommit ovan menar utskottet att det inte föreligger förutsättningar att reglera frågan om kyrkliga begravningsbyråer i enlighet med de önskemål som förs fram i motion 2013:16, varför denna bör avslås. Av samma anledning finns inte heller beträffande motion 2013:86 punkterna 2–3 förutsättningar att gå motionärerna till mötes, varför motionen avseende dessa punkter bör avslås. Utskottet anser dock utskottet att åtgärder behöver vidtas i syfte att komma framåt i samtalet om kyrkliga begravningsbyråer. Ett lämpligt sätt kan enligt utskottets mening vara att kyrkostyrelsen, med anledning av motion 2013:86 punkt 1 ges i uppdrag att tydliggöra gränsdragningen mellan Svenska kyrkans huvudmannaskap för begravningsverksamheten och kyrklig näringsverksamhet i samband med begravning. Kyrkostyrelsen ska analysera frågan och redovisa sin analys till kyrkomötet.

Beträffande motion 2013:86 punkt 4 konstaterar utskottet att motionärerna i denna del uppmärksammar en viktig dimension beträffande frågan om begravningsbyråer inom Svenska kyrkan, nämligen att diskussionen inte enbart rör förutsättningarna för bedrivandet av kyrklig näringsverksamhet i samband med begravning, utan i mångt och mycket handlar om i vilken utsträckning och under vilka former som Svenska kyrkan kan verka för omsorgen kring människor som drabbats av sorg. Utskottet menar att motionärernas intentioner i denna del är goda, men menar att frågorna kräver ett bredare grepp. Utskottet föreslår därför att motion 2013:86 punkt 4 avslås, men föreslår samtidigt med anledning av nyss nämnda punkt i motionen, att kyrkomötet uppdrar till kyrkostyrelsen att ta fram förutsättningar för en nationell kraftsamling kring frågorna om begravning och mötet med människor i sorg med utgångspunkt i biskopsbrevet om begravning, i likhet med det tidigare fokuset på barn och unga. Utskottet ser framför sig att ett konkret sätt att arbeta med dessa frågor kan vara att inbjuda till samtal om begravningspastoralens innehåll, utformning och användning, allt med utgångspunkt i ovan nämnda biskopsbrev om begravning.

Uppsala den 27 september 2013

På Organisationsutskottets vägnar

Torgny Larsson, ordförande

Maria Adeteg, sekreterare

Beslutande: Torgny Larsson, ordförande, Marta Axner, Anton Härder, Anna Brandoné, Kristina Lejdström, Olle Reichenberg, Ann-Britt Åsebol, Anders Björkman, Conny Tyrberg, Camilla Widepalm Heurén, Per Lindberg, Sofia Särdaqvist, Peder Fohlin, Christer Kax Sundberg och Carin Åblad Lundström.

Övriga närvarande vid beslutstillfället: Aina Andersson, Micael Åsman, Sten-Arne Burman, Ingela Arheden, Bengt Kjellgren, Rolf Persson, Gudrun Carlsson, Sven-Erik Björklund, Per Ingvarsson, Marika Markovits, Ulla Littgren och Celina Falk.

Biskoparna Eva Brunne och Jan-Olof Johansson har deltagit i utskottets överläggningar.

Särskilt yttrande

Under utskottets överläggningar har det framkommit att det finns problem i de två stift där tillsynsärende pågår gällande kyrkliga begravningsbyråer. Vi anser att det måste framkomma klargörande som tydliggör gränsdragningen mellan Svenska kyrkans huvudmannaskap för begravningsverksamhet och kyrklig näringsverksamhet med begravningsbyråverksamhet.

Därför bör kyrkostyrelsen särskilt analysera denna fråga och föreslå eventuella förändringar i kyrkoordningen.

Conny Tyrberg och Camilla W Heurén

Begravningsbyrå i pastorat och församlingar

Läronämndens yttrande över motionerna 2013:16 och 2013:86

I Läronämndens yttrande Ln 2010:11y om näringsverksamhet i församlingens regi anges att sådan näringsverksamhet som har naturlig anknytning till församlingens grundläggande uppgift inte står i strid med Svenska kyrkans tro, bekännelse och lära. Läronämnden konstaterade också att komplikationer kan uppstå för den kyrkliga tillsynen vare sig kyrkoherden leder näringsverksamheten eller inte.

Uppsala den 21 augusti 2013

På Läronämndens vägnar

Anders Wejryd, ordförande

Cristina Grenholm, sekreterare

Närvarande: Ärkebiskop Anders Wejryd, ordförande, biskop Ragnar Persenius, biskop Martin Modéus, biskop Hans-Erik Nordin, biskop Thomas Söderberg, biskop Jan-Olof Johansson, biskop Antje Jackelén, biskop Per Eckerdal, biskop Esbjörn Hagberg, biskop Tuulikki Koivunen Bylund, biskop Hans Stiglund, biskop Sven-Bernhard Fast, biskop Eva Brunne, Anna Karin Hammar, Margarethe Isberg, Karin Johannesson, Fredrik Lindström, Jesper Svartvik och Kristin Zeiler.